

Marcin Gadocha, *Urzędnicy miejscy Biecza do 1772 roku. Spisy urzędników miejskich z obszaru dawnej Rzeczypospolitej, Śląska i Pomorza Zachodniego, t. 3: Małopolska, z. 6: Biecz, Polskie Towarzystwo Historyczne, Białystok 2020, ss. 227.*

Recenzowana praca jest publikacją niezwykle wartościową. Przemawia za nią, po pierwsze, skupienie się na historii regionalnej, konkretnej miejscowości. Historia Biecza w okresie późnego średniowiecza i nowożytności stanowi prawdziwy unikat i studium przypadku rozwoju oraz upadku miasta. Studia nad historią Biecza przez jakiś czas zajmowały Romana Rybarskiego¹. Przez wiele lat badania naukowe nad miasteczkiem i regionem prowadził też Tadeusz Ślawski, niezjący już wybitny biecki historyk i regionalista². Starał się on angażować do współpracy również innych znanych historyków (Feliks Kiryk³, Adam Przyboś⁴, Andrzej Żaki⁵ i innych⁶). Marcin Gadocha dołącza tym samym do grona naukowców zajmujących się piękną przeszłością „perły Podkarpacia”, którym to mianem często określa się Biecz.

Omawiana publikacja powstała w ramach projektu Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki. W swoim zamierzeniu ma on na celu przygotowanie i opracowanie spisu

¹ R. Rybarski, *Gospodarka miasta Biecza w XVI i początkach XVII stulecia*, Tuchów 1998.

² T. Ślawski, *Biecz. Na Jubileusz 2000-lecia*, Biecz 1999–2000; idem, *Biecz. Zarys historyczno-krajoznawczy*, Biecz 1996; idem, *Biecz i Gorlice – ośrodki handlu winem od XIV w. do XVIII w.*, Biecz 2001; idem, *Biecz i okolice*, Biecz 2005; idem, *Produkcja i wymiana towarowa Biecza w XVI i XVII w.*, Przemyśl 1968; idem, *Biecz i dawna Ziemia Biecka* [w:] W. Michalus et al. (red.), *Nad rzeką Ropą*, cz. 3: *Szkice historyczne*, Kraków 1968, s. 9–83.

³ F. Kiryk, *Z dziejów miast zachodniej części ziemi bieckiej do r. 1520* [w:] W. Michalus et al. (red.), *Nad rzeką Ropą*, s. 93–154.

⁴ A. Przyboś, *Udział szlachty bieckiej w życiu politycznym Rzeczypospolitej w XVI i XVII wieku* [w:] W. Michalus et al. (red.), *Nad rzeką Ropą*, s. 239–276.

⁵ A. Żaki, *Biecz i kasztelania biecka w zaraniu dziejów. Szlak archeologiczno-historyczny* [w:] R. Kaleta (red.), *Biecz. Studia historyczne*, Wrocław 1963, s. 34–63.

⁶ S. Kuraś, *Osadnictwo i zagadnienia wiejskie w Gorlickiem do połowy XVI w.* [w:] W. Michalus et al. (red.), *Nad rzeką Ropą*, s. 61–91; R. Kaleta, *Zamek w Bieczu* [w:] R. Kaleta (red.), *Biecz...*, s. 82–115; A. Kłodziński, *Biecz na przełomie XIII/XIV w.*, ibidem, s. 116–123; J. Barut, *Dawna ziemia biecka i jej stolica*, ibidem, s. 124–151.

urzędników ważniejszych miast Rzeczypospolitej, Śląska i Pomorza Zachodniego do schyłku XVIII w. Pierwsze wydania książkowe rezultatów badań zaczęły pojawiać się od 2001 r., jako zeszyty dziewięciu tomów⁷. Publikacja Marcina Gadochy stanowi szósty zeszyt tomu trzeciego: *Malopolska*⁸.

Książka ma, podobnie jak inne tomy, nieformalny podział na dwie części, rozbudowany wstęp i właściwy spis. Spis treści prezentuje się następująco:

Wykaz skrótów

Wstęp

1. Dzieje Biecza do czasów nowożytnych
2. Rada Miasta
3. Wójt i ława sądowa
4. *Communitas*
5. Pisarz miejski. Kancelaria miejska
6. Pozostałe służby
7. Źródła

Rajcy

Ławnicy

Starsi mistrzowie przysięgli

Pisarze miejscy

Indeks

Bibliografia

⁷ R. Czaja, *Urzędnicy miejscy Torunia: spisy*, cz. 1: *Do roku 1454*, Toruń 1999; K. Mikulski, *Urzędnicy miejscy Torunia: spisy*, cz. 2: *1454–1650*, Toruń 2001; J. Dygdała, *Urzędnicy miejscy Torunia: spisy*, cz. 3: *1651–1793*, Toruń 2002; J. Wiesiołowski, Z. Wojciechowska, *Władze miasta Poznania*, t. 1: *1253–1793*, Poznań 2003; J. Łosowski, *Urzędnicy miejscy, cechowi, braccy i szpitalni Łęcznej do r. 1810*. Spisy, Łęczna 2004, 2005; M. Goliński, J. Maliniak, *Urzędnicy miejscy Świdnicy do 1740 r.*, Toruń 2007; Z. Noga, *Urzędnicy miejscy Krakowa*, cz. 2: *1500–1794*. Spisy, Kraków 2008; M. Kaprał, *Urzędnicy miasta Lwowa w XIII–XVIII wieku*, Toruń 2008; J. Zdrenka, *Urzędnicy miejscy Gdańska w latach 1342–1792 i 1807–1814*, t. 1–2, Gdańsk 2008; R. Czaja, *Urzędnicy miejscy Elbląga do 1524 roku*, Elbląg 2010; K. Mikulski, *Urzędnicy miejscy Elbląga w latach 1524–1772*, Elbląg 2010; S. Jujeczka, K. Kupeć, *Urzędnicy miejscy Legnicy do 1740/1741 roku*, Toruń 2012; E. Grin-Piszczek, *Urzędnicy miejscy Przemyśla w XIV–XVIII wieku*, Toruń 2012; E. Wólkiewicz, *Urzędnicy miejscy Nysy do 1618 roku*, Toruń 2013; A. Gradzińska, *Urzędnicy miejscy Złotoryi do 1740 roku*, Toruń 2016; M. Goliński, *Urzędnicy miejscy Kłodzka do 1629 roku*, Toruń 2016; M. Starzyński, *Urzędnicy miejscy Kazimierza do 1550*, Kraków 2016; J. Łosowski, *Urzędnicy miejscy Bełżyc od XIV do końca XVIII wieku*, Lublin 2017; N. Biłous, *Urzędnicy miejscy Łucka w XIV–XVIII wieku*. Spisy, Toruń 2017; D. Bogdan, J. Przeracki, *Urzędnicy Starego i Nowego Miasta Braniewa do 1772 roku*, Olsztyn 2018; R. Gaziński, *Urzędnicy miejscy Kołobrzegu do 1805 roku*, Toruń 2018; M. Wyżga, *Urzędnicy miejscy Bochni do 1772 roku*, Toruń 2018; P. Kitowski, A. Gierszewski, *Urzędnicy miejscy Nowego nad Wisłą do 1772 r.* Spisy, Kraków 2018; D. Burdzy, *Urzędnicy miejscy Sandomierza w XVI–XVIII wieku*. Spisy, Warszawa 2019.

⁸ Tytuły tomów wedle kolejności: t. I: *Śląsk*; t. II: *Pomorze Zachodnie i ziemia lubuska*; t. III: *Malopolska*; t. IV: *Ziemia łęczycka i sieradzka*; t. V: *Wielkopolska i Kujawy*; t. VI: *Mazowsze i Podlasie*; t. VII: *Ziemie ruskie*; t. VIII: *Prusy Królewskie*; t. IX: *Wielkie Księstwo Litewskie*. Istnieją również trzy wydania pozaseryjne dotyczące Poznania, Gdańska i Łęcznej.

Tak przedstawiona konstrukcja ma wady i zalety. Właściwy wstęp pracy został rozdzielony na dwie części, każda złożona z kilku zdań na temat dotychczasowych badań nad Bieczem zaraz na początku *Wstępu* (s. 9–10) oraz w podrozdziale *Źródła* (s. 34–36). W tym drugim fragmencie wymienione zostały nie tylko archiwalia, jak wskazuje nazwa, ale także po części pytania badawcze, zakres chronologiczny pracy oraz podziękowania (s. 34–36).

Jako pierwszy z właściwych podrozdziałów *Wstępu* autor zaproponował *Dzieje Biecza do czasów nowożytnych* (s. 10–13). Jednakże w omawianym fragmencie brakuje niezwykle istotnych, obszerniejszych informacji o mieście do 1772 r., głębszej analizy przyczyn jego wzrostu w XVI w. i upadku znaczenia. Literatura i dotychczasowe ustalenia pozwalają na zdecydowanie szersze omówienie tej problematyki. Byłaby ona też niezwykle pomocna dla czytelnika w zrozumieniu rosnącej i spadającej liczby urzędników w epoce nowożytnej. Natomiast historia miasta w tym czasie, którego *stricte* dotyczy opracowanie, została omówiona w jednym akapicie bez odesłania do szerszej do literatury (s. 13). Owszem można odnaleźć część pozycji w *Bibliografii* czy też na samym początku *Wstępu*. Jednak nie zaszkodziłoby zacytowanie chociaż najważniejszych publikacji Tadeusza Ślawnickiego i innych dotyczących XVI i XVII w. Dzięki temu czytelnik miałby dokładniejsze rozeznanie w literaturze przedmiotu.

Kolejne podrozdziały zostały omówione w sposób wydaje się wzorcowy. Z tekstu dowiadujemy się nie tylko o Radzie Miasta (s. 14–23), ale także o wójcie i ławie sądowej (s. 23–27). Autor świetnie skompilował własne ustalenia i badania archiwalne z spostrzeżeniami Tadeusza Ślawnickiego. Podobnie wygląda podrozdział o pisarzu miejskim i kancelarii miejskiej (s. 27–31). Niestety już czwarty podrozdział jest tylko krótkim wyjaśnieniem braku możliwości ustaleń bliższych szczegółów na temat biecekiej *communitas*. Jak słusznie jednak wskazał autor, wynika to z nikłego materiału archiwalnego (s. 27). Natomiast szósty podrozdział traktujący o „pozostałych służbach” mógłby być bardziej rozbudowany. Przede wszystkim można by było się pokusić o stworzenie zarysu lub przedstawienie w *Spisie* postaci, które pełniły określone funkcje (s. 32–34).

Same *Spisy* autor podzielił na cztery części: *Rajcy* (s. 37–102), *Ławnicy* (s. 103–147), *Starsi mistrzowie przysięgli* (s. 148–192) i *Pisarze miejscy* (s. 193–196). Wszystkie te części mają interesującą strukturę. Każda z nich posiada odrębną numerację przypisów, ale ciągłość numerów porządkowych. Wydaje się, że autor przyjął taką koncepcję, po pierwsze, dla uporządkowania archiwaliów, po drugie – dla ułatwienia stworzenia *Indeksu*. Razi jednak brak konsekwencji w tym przypadku. Ponadto wyliczanie urzędników miejskich ma numerację stałą dla każdej z części przy każdym nazwisku. W przypadku wykazu chronologicznego przygotowanego przez autora każdy urzędnik ma w określonej z części stały numer. Na przykład pierwszy z rajców, Mikołaj Cyncerlink, ma numer porządkowy w spisie *Rajcy* „1” w 1395 i 1396 r., czyli w latach, w których źródła potwierdzają jego stanowisko (s. 37). Z kolei jeżeli któryś z urzędników pełnił w swoim życiu dwie lub więcej funkcji, to ma już dwa (lub więcej) analogiczne numery w numeracji ciągłej. Chociażby Marcin Barian Rokicki, słynny bieceki burmistrz i aptekarz⁹, jest wyszczególniony w spisie *Rajcy* pod numerem „75”, a w spisie *Ławnicy* jako

⁹ T. Ślawnicki, *Marcin Rokicki* [w:] E. Rostworowski (red.), *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXXI, Wrocław 1989.

numer „255” (s. 49, 51, 109, 212). Jest to propozycja zrozumiała, chociaż nie w pełni dopracowana, na co wskazują pewne omyłki w *Indeksie* (s. 212)¹⁰.

Na pewno autor zapoznał się z recenzjami wcześniejszych publikacji z serii. Marcin Fraś wskazywał w recenzji publikacji dotyczącej miasta Bochni na niekonsekwencje podawania nazwisk lub zawodów – raz po polsku, raz po łacinie¹¹. W przypadku książki Marcina Gadochy mamy do czynienia ze świetną adaptacją wskazanych w powyższej recenzji uwag. Autor wszystkie zawody i nazwiska spolszczył, często dodając (zwłaszcza w indeksie) nazwiska w oryginalnej pisowni staropolskiej lub łatinizowanej. Docenić przy tym należy ogrom pracy twórcy spisu. W szczególności część *Starsi mistrzowie przysięgli* wywiera na czytelniku duże wrażenie, gdyż do każdej postaci został dopasowany odpowiedni cech (wielki, krawiecki, piekarski, szewski, kowalski, kuśnierski, garncarski, sukienniczy, rzeźnicki, płócienniczy) (s. 148–192).

Po *Spisach* znajduje się *Indeks*, w którym ujęci zostali wszyscy urzędnicy miejscy wymienieni w czterech częściach w kolejności alfabetycznej (s. 197–218). Struktura jest prosta i przejrzysta. Do każdej osoby dopisany jest odpowiedni skrót urzędu, jaki pełnił, lata jego sprawowania i numer porządkowy. Niestety, rozwinięcie skrótów poszczególnych urzędów wyjaśnione jest w „nieformalnym” wstępie, czyli we wcześniej omówionym podrozdziale *Źródła* (s. 36). Na szczęście autor zastosował oznaczanie urzędników poprzez inicjały sprawowanych funkcji. Dzięki temu czytelnik może się domyślić, o jaki urząd chodzi, nie wertując kolejnych kart publikacji w poszukiwaniu skrótów. Warto by się jednak zastanowić nad umieszczeniem rozwinięcia skrótów przed samym *Indeksem* lub chociaż w *Wykazie skrótów* (s. 7).

Niestety, przy tak długim wykazie urzędników miejskich Biecza, których liczba w *Spisie* zakończyła się numerem „718”, trudno było ustrzec się pomyłek. Przykładem może być Kromer (Cromerius) Grzegorz, któremu w *Indeksie* przypisano rok 1532 na okres potwierdzonego sprawowania funkcji rajcy bieckiego (s. 205). Natomiast w tekście głównym *Spisów* znajdziemy wyżej wymienionego pod 1534 r. (s. 40). Niektóre postaci zostały również zdublowane – w *Indeksie* znajdują się chociażby dwaj Antoni Czechowicze w spisie *Rajcy* pod numerami „184” i „185” (s. 199). A faktycznie postać ta figuruje pod pierwszym numerem, a pod drugim mamy Antoniego Krodnera (s. 100–101). Również w *Indeksie* można odnaleźć rajcę bieckiego Smulskiego Józefa (numer „186”) i rajcę Smulskiego (numer „190”, ale bez daty), natomiast w tekście głównym znajduje się tylko Smulski Józef pod numerem „186”, ale dwa razy: pod 1725 i 1750 r. (s. 101, 213). Takie drobne pomyłki edytorskie warto by przejrzeć w przypadku rozważanego drugiego wydania. Nie należy jednak winić autora, gdyż liczba urzędników, których katalogował, jest naprawdę spora i rozciągnięta w okresie czterech stuleci, a przygotowanie *Indeksu* nie jest głównym celem pracy, a jedynie pomocą dla czytelnika w szybkim dotarciu do poszukiwanej postaci.

Wartych odnotowania jest również kilka postulatów badawczych, które nasuwają się w trakcie lektury. W *Spisie* znajduje się co najmniej kilka postaci, które wydają się zdublo-

¹⁰ Marcin Barian Rokicki wedle *Indeksu* ma numer „76”.

¹¹ M. Fraś, Mateusz Wyźga, *Urzednicy miejscy Bochni do 1772 roku. Spisy urzednikow miejskich z obszaru dawnej Rzeczpospolitej, Śląska i Pomorza Zachodniego*, t. 3: *Małopolska*, z. 4: *Bochnia*, Toruń 2018, ss. 242; „Klio. Czasopismo poświęcone dziejom Polski i powszechnym” 2019, nr 49, s. 183–190.

wane, ale niekoniecznie tak musi być. Wśród rajców bieckich wymienieni są np. dwaj tkacze o imieniu Tomasz, jeden pod 1415 r. (numer „6”), drugi z 1435 r. (numer „9”). Interpretacja w tym przypadku może być jednak niezwykle trudna, gdyż wedle autora *Spisu* każdego z tych rajców podaje inne wydawnictwo źródłowe (jednego – Franciszka Bujaka, drugiego – Stanisława Kurasia)¹². Zastanawiający jest też częsty podział osób jednego zawodu, jednego imienia i żyjących w podobnym czasie. Zatem w *Indeksie* znajduje się trzech Mikołajów, kuśnierzy, pełniących kolejno funkcje rajców (numer „61”), ławników (numer „242”) i starszych mistrzów przysięgłych (numer „425”). Autor podzielił te osoby na trzy różne, chociaż ich stanowiska przeplatają się przez lata 1542–1577 (s. 43–44, 46–48, 52, 107, 110, 149–150, 208). Również w przypadku dwóch rajców bieckich i młynarzy o imieniu Jan (rok 1496 i 1505, numery „15” i „20”) oraz dwóch starszych mistrzów przysięgłych i kuśnierzy o imieniu Grzegorz (rok 1540 i 1541, numery „412” i „419”) można by przypuszczać, że mogą to być te same osoby (s. 38, 148, 202).

Pracę *Urzędnicy miejscy Biecza do 1772 roku* kończy *Bibliografia* i wykaz aktualnie wydanych tomów. Autor niezwykle precyzyjnie i obszernie opisał materiał archiwalny (s. 219–221). Inaczej ma się sprawa z literaturą, o której wspomiano powyżej. Ponadto część rozdziałów z monografii zbiorowych, które autor cytował we wstępie, zniknęła w *Bibliografii*. Mowa tu chociażby o rozdziałach w monografiach autorstwa Tadeusza Ślawnickiego i Feliksa Kiryka (s. 11). Warto by je odnotować osobno, a nie tylko tytuły prac pod redakcją, zwłaszcza że są to pozycje bardzo istotne dla badań naukowych nad historią miasta Biecza.

Pomimo tych nielicznych, głównie edytorskich pomyłek należy docenić ogrom pracy wykonanej przez Marcina Gadochę. Zanim mogły powstać *Spisy*, należy dostrzec rozpiętość wykonanej kwerendy archiwalnej. Akta bieckie zostały bowiem rozrzucone po dziesięciu placówkach wskazanych w *Bibliografii*. Na uwagę zasługują imponujące liczby przeanalizowanych z największą dokładnością archiwaliów. Ileż z nich autor na pewno przejrzał i przanalizował, a nie mógł wpisać do *Bibliografii*, gdyż nie znalazł w nich urzędników miejskich Biecza. Szczególnie istotne wydaje się wykorzystanie słowackiego archiwum w Preszowie, które nie jest aż tak oczywistym miejscem przechowywania dokumentów dotyczących Biecza (s. 35).

Dzięki tej publikacji możliwe jest podjęcie szerszych badań nad przeszłością tego pięknego miasteczka. Zwłaszcza dla badaczy historii silnie związanych z regionem Biecza i okolic jest to niezwykle ułatwienie w pracy. Wskazówki bibliograficzne, spis chronologiczny i tematyczny urzędników miejskich, wartościowa kompilacja badań archiwalnych z badaniami regionalistów to najważniejsze z zalet omawianej pracy. Pozostaje wyrazić nadzieję, że analiza i ciężka praca z archiwaliami pozwoli autorowi lub też innym badaczom na kontynuowanie badań nad historią Biecza.

Maciej Polak

Uniwersytet Rzeszowski

DOI: 10.14746/cph.2022.1.17

¹² *Materiały do historii miasta Biecza*, oprac. F. Bujak, Kraków 1914; *Zbiór dokumentów małopolskich*, cz. 2: (1421–1441), wyd. S. Kuraś, Wrocław–Warszawa–Kraków 1963.